Дзвони Лемківщини

№5 (52)
вересень-жовтень 2005 р.

Газета заснована
29 квітня 1994 року

ЧАСОПИС ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

№1330/2005

Про заходи у зв'язку з 60-ю річницею примусового виселення етнічних українців з території Польщі

У зв'язку з 60-ю річницею примусового виселення етнічних українців з території Польщі у 1944-1946 роках, з метою відновлення історичної справедливості щодо примусово виселених та їхніх нащадків, посилення їх соціального захисту

постановляю:

1. Кабінету Міністрів України:

1) утворити на чолі з Прем'єр-міністром України Організаційний комітет з підготовки та проведення заходів у зв'язку з 60-ю річницею примусового виселення етнічних українців з території Польщі у 1944-1946 роках, включивши до його складу представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадськості та науковців;

2) проаналізувати стан виконання нормативно-правових актів, прийнятих з метою розв'язання проблем примусово виселених з території Польщі етнічних українців та їхніх нащадків;

3) затвердити в місячний строк план заходів на 2005-2006 роки у зв'язку з 60-ю річницею примусового виселення етнічних українців з території Польщі у 1944-1946 роках, передбачивши, зокрема:

підготовку та подання на розгляд Верхо-

Підляшшя, Холмщини та їхніх нащадків;

4) активізувати переговорний процес з Республікою Польща щодо вирішення питань:

забезпечення державної охорони та збереження храмів, кладовищ, поховань етнічних українців, українських пам'яток історії та культури, що знаходяться на території Республіки Польща;

створення рівних умов для встановлення на територіях обох держав меморіальних знаків, пам'ятників загиблим етнічним українцям і полякам;

проведення в населених пунктах, зруйнованих під час Другої світової війни та примусового виселення етнічних українців з території Польщі у 1944-1946 роках, спільних акцій скорботи і порозуміння (упорядкування кладовищ, поховань, встановлення пам'ятних знаків, спільні богослужіння), а також акцій вшанування пам'яті жертв виселення етнічних українців у місцях їх масових поховань на території Республіки Польща;

спрощення процедури перетину українсько-польського кордону примусово виселеними етнічними українцями та їхніми нащадками для відвідання колишніх місць проживання у Польщі;

IV з'їзд лемків України

Тернопіль, облдрамтеатр, 1 жовтня 2005 р.

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

ПРОГРАМА З'ЇЗДУ

30 вересня 2005 р.

примусового виселення етнічних українців з території Польщі у 1944-1946 роках, передбачивши, зокрема:

підготовку та подання на розгляд Верховної Ради України проекту закону щодо надання відповідного статусу примусово виселеним з території Польщі у 1944-1946 роках етнічним українцям, гарантій соціального захисту їх та їхніх нащадків тощо;

ініціювання проведення до кінця 2005 року парламентських слухань з питань примусового виселення етнічних українців з території Польщі у 1944-1946 роках;

створення у місті Львові наукового центру з дослідження історії українсько-польських відносин;

відкриття у місті Винники Львівської області музею побуту та культури етнічних українців Лемківщини, Надсяння, Підляшшя, Холмщини;

відкриття в музеях у місцях компактного проживання українців, які були примусово виселені з території Польщі, або їх нащадків, експозицій, присвячених історії та культурі етнічних українців Лемківщини, Надсяння, Підляшшя, Холмщини, а також відповідної експозиції в Музеї народної архітектури та побуту НАН України (м. Київ);

проведення тематичних наукових конференцій у містах Києві, Львові, Луцьку, Рівному, Івано-Франківську, Тернополі;

забезпечення підготовки та видання тематичних наукових і науково-популярних праць, збірок документів та матеріалів, зокрема свідчень примусово виселених етнічних українців;

об'єктивне висвітлення у навчальних програмах та нових підручниках для навчальних закладів теми примусового виселення етнічних українців з території Польщі у 1944-1946 роках;

проведення у навчальних закладах тематичних заходів з метою збереження історичної пам'яті, формування у молодого покоління почуття патріотизму, негативного ставлення до тоталітаризму, насильства та порушення прав людини;

створення документального фільму про події, пов'язані з примусовим виселенням етнічних українців з території Польщі;

організацію виставок творів майстрів образотворчого мистецтва та виробів народних умільців – вихідців з Лемківщини, Надсяння, ними етнічними українцями та їхніми нащадками для відвідання колишніх місць проживання у Польщі;

встановлення на території Республіки Польща монумента українсько-польського примирення;

реалізації спільного українсько-польського пошуково-видавничого проекту про примусове виселення етнічних українців з Польщі та поляків з України у 1944-1946 роках;

5) ініціювати переговори з польською стороною щодо спільного створення художнього фільму про події, пов'язані з примусовим виселенням етнічних українців з території Польщі та поляків з України;

6) звернутися до релігійних організацій в Україні з пропозицією проведення поминальних панахид за жертвами примусового виселення етнічних українців з території Польщі у 1944-1946 роках;

7) забезпечити фінансування в установленому порядку заходів у зв'язку з 60-ю річницею примусового виселення етнічних українців з території Польщі.

2. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям:

посилити увагу до повсякденних потреб примусово виселених етнічних українців з території Польщі, поліпшити їх соціально-побутове обслуговування, вишукати можливості для надання їм матеріальної допомоги;

передбачати у проектах місцевих бюджетів на 2006 та наступні роки кошти для соціального захисту примусово виселених з території Польщі етнічних українців.

3. Державному комітету телебачення і радіомовлення України забезпечити широке висвітлення заходів у зв'язку з 60-ю річницею примусового виселення етнічних українців з території Польщі.

4. Визнати таким, що втратив чинність, Указ Президента України від 5 липня 2004 року N 742 «Про заходи у зв'язку з 60-ю річницею початку виселення етнічних українців з території Польщі».

Президент України
Віктор ЮЩЕНКО

м. Київ, 23 вересня 2005 року

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

Учасникам 4-го Всеукраїнського з'їзду товариства "Лемківщина".

Дорогі друзі! Шановна лемківська громадо!

Щиро вітаю Вас з початком роботи 4-го Всеукраїнського з'їзду товариства "Лемківщина".

З давніх давен невпинно розростається дерево Українського народу. Багато малих і великих гілок та пагонів формують його величну крону. Невід'ємною частиною нашої великої нації є українські лемки.

Незважаючи на лихоліття, втрату прабатьківських земель, лемки зберегли свій дух та самобутність. Яскравим підтвердженням цього є активна діяльність вашого товариства.

Нова Україна послідовно йде шляхом демократичних перетворень. Ми сповнені рішучості розбудувати вільну, заможну європейську державу, в якій всі неповторні спільноти матимуть можливість повноцінно розвиватися.

Зичу всім учасникам і гостям з'їзду міцного здоров'я, щастя та непохитної віри у велике майбутнє Соборної Української Держави.

Щастя всім вам та благополуччя!

Слава Україні.

Віктор ЮЩЕНКО.

ПРОГРАМА З'ЇЗДУ

30 вересня 2005 р. (п'ятниця)

15:00-19:00 год. – світлиця товариства "Лемківщина" (бульвар Т. Шевченка, 21). Реєстрація делегатів, які прибули з областей України, їх розселення.

Нарада делегатів з питань організації з'їзду.

1 жовтня 2005 р. (субота)

8:30 год. – облдрамтеатр ім. Т. Шевченка (бульвар Т. Шевченка, 6)

Реєстрація делегатів і гостей з'їзду.

9:00 год. – сквер біля універмагу. Панахида на місці, де буде встановлено пам'ятний знак депортованим українцям з Лемківщини, Перемищини, Холмщини і Підляшшя.

9:30 год. – прес-конференція керівництва ВУТЛ у світлиці товариства "Лемківщина".

10:00 год. – урочисте відкриття з'їзду.

10:15 год. – обрання керівництва роботою з'їзду: президії, секретаріату, мандатної, номінаційної, лічильної, редакційної комісій.

10:30 год. – виступи і вітання офіційних представників влади та гостей з'їзду.

11:00 год. – порядок денний засідань:

1. Звіт колегії ВУТЛ про роботу Товариства за 2002-2005 рр. Доповідає Голова ВУТЛ Олександр Венгринович.
2. Звіт Контрольної комісії. Доповідає член КК Лариса Сорока.
3. Обговорення доповідей. Виступи делегатів.
4. Вибори керівного складу ВУТЛ: Голови, Колегії, Контрольної комісії.
5. Вибори делегатів на IV Конгрес СФУЛО.
6. Прийняття Ухвали, Резолюції, Звернень і Заяв.

14:00 год. – перерва на обід.

15:00 год. – продовження засідання.

17:45 год. – заключне слово голови ВУТЛ.

18:00 год. – урочисте закриття з'їзду.

2 жовтня 2005 р. (неділя)

8:00-9:30 год. – Служба Божа в церквах Тернополя.

10:00 год. – огляд експозиції історико-етнографічного музею-кімнати "Лемківщина" в світлиці товариства.

11:00-14:00 год. – облдрамтеатр ім. Т. Шевченка.

Святковий концерт.

IV З'ЇЗД ЛЕМКІВ УКРАЇНИ

Тернопіль, облдрамтеатр, 1 жовтня 2005 р.

Петро ВОВЧУК – перший заступник голови Тернопільської обласної державної адміністрації.

Шановні учасники з'їзду! Дорогі краяни!

Дозвольте мені від імені голови облдержадміністрації Івана Стойка, від себе особисто, від наших тернополян щиро привітати з 4-им з'їздом Всеукраїнського товариства "Лемківщина", який вже вдруге проходить у нашому місті.

В області проживає біля 200 тисяч переселенців та їх нащадків з етнічних українських земель, які тепер входять до Польщі. Абсолютна більшість з них – це лемки. У тяжкий період своєї історії, в складних умовах поселилися лемки на Тернопіллі. Восени минулого року відзначено трагічну сторінку в історії: 60 років з часу масового примусового переселення корінного українського народу із своїх споконвічних земель. Масове переселення українського субетносу – лемків, – трагедія в історії українського народу. Майже пів мільйона українців були змушені покинути свою рідну землю, майно, пам'ятки культури, створені віками, могили пращурів, близьких і рідних. Тисячі українців безневинно поклали свої голови під час цієї акції. На Тернопільщині поселилися біля 180 тисяч людей, яка стала для них рідним домом. У 1946-47 роках тисячі лемків повернулися на Галичину, ближче до рідних Карпат. А їхні села в той час були знищені, храми зруйновані. На місцях, де колись були мальовничі села, поросли бур'яни і ліси.

Історична справедливість має бути відновлена! [Аплодисменти] Україна і Польща повинні дати належну політичну і правову оцінку подіям 60-річної давнини. Україна вже зробила перші кроки в цьому напрямку. Свідченням цього є Указ Президента України. Указом передбачено розгляд на конституційних комітетах Президентів України та Республіки Польща питань, що потребують узгодження на міждержавному рівні.

Після проголошення Незалежності лемки почали відігравати важливу роль у суспільному житті України та області. Ще у 90-х роках

Ольга БЕНЧ – професор, заступник Міністра культури і туризму України.

Дорога моя Лемківська родино! Достойна Президіє!

Мені надзвичайно приємно повертатися додому. Мої дорогі лемки мали прекрасне прислів'я: людина в житті має колись піти з дому і вернутися додому. Кожен раз вертаюся додому, чи в ту домівку, де народилася, з якої вийшла, і, осмислюючи свою життєву дорогу, я завжди низько кланяюся своїм батькам, своїм вчителям і всім тим дорогим лемкам, які мене вчили, які вивели мене в цей широкий світ. Насамперед, Марії Яківні Байко, яка сидить у цій залі. Тому що з її благословення почалася моя дорога в музичне життя. Щиро дякую! [Аплодисменти].

Зараз маємо вже свої висоти. Коли осмислюю все те, працюючи в міністерстві, я думаю: Боже милий!.. Бо немає такого листа, на який до Тернополя, завжди зупиняюся машиною в глибших селах. Зупиняюся, йду до кафе-барів при дорозі і мене дуже тривожить, що звучить там не українська музика. Хто ж за це відповідає? Хтось має нести відповідальність. Частково вона безпосередньо лежить на владі. Але винні на місцях. Тут треба пильнувати, треба відслідковувати. Звичай, традиція для культури – це так як Закон для держави. Наші традиції починаються тоді, коли люди сідають до спільного обіду, спільної вечері. Коли ми і наші діти сповнені духовності. Це – найголовніше. Ми повинні порятувати себе, порятувати своїх дітей.

Я обіцяю вам, що доки я буду на тій посаді, я буду помагати місцевій владі в різних областях України і не тільки там, де живуть лемки. Можливість є. Я пам'ятаю, що музей в Монас-

молодшого. Знаєте, колись Горацій казав, що роки, припливаючи, приносять дуже багато користі, а відпливаючи, забирають. У вас ще приплив не закінчився і працювати треба надалі. [Аплодисменти].

Дорогі краяни! Президія СФУЛО – прискіплива і свою увагу приділяє двом організаціям: нашому Всеукраїнському товариству і Об'єднанню лемків у Польщі. Пов'язано це з такими факторами. В Україні сконцентрований найбільший потенціал інтелектуалів. Я хотів би, щоб цим інтелектуальним потенціалом вони щедро ділилися в Україні і за межами нашої держави. Об'єднання лемків у Польщі живе, хоч і на своїй землі, а в чужій державі. Ми намагаємося максимально підтримати його старання, діяльність, які вони роблять. Адже, якщо навіть згадати про суди, які йшли майже 100 років, щоб визнати нашого лемківського художника Никифора українцем. Все це практично лягло на долю Об'єднання. Україна мало в чому тут допомогла.

Проблеми і завдання Світової Федерації повністю збігаються з нашими суб'єктами. Президія СФУЛО виступає як координатор і генератор ідей. Я хочу сказати про деякі з них, які б не могли відбутися без участі нашого Всеукраїнського товариства. Як пригадуєте, ми започаткували міжнародні наукові конференції, яких не проводить жодне інше товариство. Вони мають загальну назву "Проблеми етнічного відродження Лемківщини". Вони відбувалися у Львові і Перечині. Наступна конференція, яка приурочена до річниці Никифора-Дровняка, відбудеться у кінці жовтня в Криниці при умові, якщо Міністерство культури виділить кошти. Лист там може зо три місяці лежить.

Наступне – це створення, вірніше написання книг. Мені здається, Олександр Венгринович у своїй доповіді говорив, що у нас багато друкується. Я не повністю з тим погоджуюся, тому що друкується ще замало. Історію сіл Лемківщини започаткували ми – Світова Федерація. Частково – Фундація Дослідження Лемківщини у Львові, але цього занадто мало. Ще багато сіл, багато білих плям залишилося на мапі нашої Лемківщини, які зовсім не описані, а видатних людей звідти вийшло багато. Тому треба зберегти це для історії...

Як сказав наш Президент Віктор Ющенко, він гордиться тим, що є українець. Кожний з

жавному рівні.

Після проголошення Незалежності лемки почали відігравати важливу роль у суспільному житті України та області. Ще у 90-му році створене обласне товариство "Лемківщина". У 2001-му, на 3-му Всеукраїнському з'їзді лемків, було створене Всеукраїнське товариство "Лемківщина", прийнято Статут і затверджено програму діяльності товариства. Головою обрано Венгриновича Олександра Івановича – голову Тернопільського обласного товариства. Знаменно, що 1-ий Всеукраїнський конгрес лемків відбувся 6 червня 1992 року в Тернополі у Палаці культури "Текстильник".

Існує твердження, що держава міцна своїм корінням, своєю історією. Ми всі – громадяни вільної України і будуємо свою державу. Другий етап будівництва Української Держави настав після обрання Президентом України Віктора Андрійовича Ющенка. До цього багато приклалися і лемки. Всеукраїнське товариство "Лемківщина" активно працювало на парламентських виборах 2002 року, на президентських – 2004 року, на стороні Блоку Віктора Ющенка "Наша Україна". Надіємося, що так буде і в майбутньому.

Я щиро зичу вам міцного здоров'я, родинного затишку і тепла, сили духу, глибини віри і незламної волі на шляху утвердження побудови Української Держави.

Слава Україні! [Аплодисменти]

Пролог: Любомир Блащак, Богуслава Палкова.

[Аплодисменти].

Зараз маємо вже свої висоти. Коли осмислюю все те, працюючи в міністерстві, я думаю: Боже милий!.. Бо немає такого листа, на який я не реагую, зокрема від лемків. Є та проблема, що наше міністерство перебуває в стані реорганізації. Ми ще – Міністерство культури і мистецтв, ще не маємо Указу Президента про Міністерство культури і туризму. Тому ті лемки, які до нас пишуть по-старому, вони [листи] потрапляють не до мене. Я веду музейну і бібліотечну справу, мистецтво і культуру. А вони чомусь направляють в Управління національних меншин. Лемкам з Польщі, які писали, завжди Управління національних меншин давало відповіді. Так воно ставалося, що листи потрапляли до іншого заступника. Тому я щиросердечно обіцяю, як тільки повернуся до Києва і підніму всі ті документи, які є, я обов'язково допоможу вам. Допомогли ми в Монастириськах. Я особисто заопікувалася тим. Відчуваю, що я громадянка, яка вийшла з лемківських сторін, сповнена любові. І поки я на цій посаді, – не знаю, як це буде довго, – все, що потрібно, я вам допоможу [Аплодисменти].

Проблеми наші по тій причині, що закон про місцеві і центральні бюджети є надзвичайно слабий. Він не дає змоги прямо фінансувати ті осередки культури, які є неймовірно важливі. Для того, щоб наша культура могла цілісно воскреснути.

Знаєте, крона дерева відзначається корінням. І кожен корінчик є найважніший. Корінчиком нашої української культури є лемківська культура, це – Бойківщина і Гуцульщина. Поділля – це глибинна основа. Колись наш брат-слов'янин Людвіг Куба – визначний чеський славіст, сказав, що літературна мова є важливою, але важливіша її коренева основа. Повірте мені, дорогі, нині ми маємо в особі нашого Президента, в особі нашої влади розуміння того, що культура великого народу починається з низів, з глибинок, з наших сіл і районів. Надзвичайно важливо порятувати духовну основу, бо вона є виявом нашої культури. Ви її бережете, передаєте з покоління в покоління. Найголовніше зараз перейти труднощі. Ми розуміємо, все це не так просто – складне життя, складні взаємопорозуміння.

Я часто кажу, що не так важливо як ми говоримо. Схід, в-основному, це російськомовне середовище. Ми з ними теж працюємо. Я повторюю: не важливо як ми говоримо, але важливіше, як ми думаємо. Якщо ми будемо думати про те, що Україна, як держава, відбулася, щоб наша українська мова функціонувала. Але не треба нарікати на наших ворогів. Коли я їду

Я обіцяю вам, що доки я буду на тій посаді, я буду помагати місцевій владі в різних областях України і не тільки там, де живуть лемки. Можливість є. Я пам'ятаю, що музей в Монастириську треба порятувати. Треба надати статусу "народного" нашому хору. Я обов'язково це зроблю, тільки дай, Боже, щоб втрималася... [Аплодисменти].

Я хочу нагородити від імені Міністерства культури людей, які в царині культури багато чого зробили. Безумовно, це будуть перші наші кроки. Я думаю, що надалі ми обов'язково будемо з вами співпрацювати. Ми будемо пошановувати творчість тих людей, які, направду, оберігають наші традиції... [Аплодисменти].

Ольга Бенч нагородила велику групу лемківських активістів Почесними відзнаками і Грамотами Міністерства культури і мистецтв України.

Іван ЩЕРБА –

професор, голова Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань.

Всечесні духовні отці! Дорогі краяни!

Від імені Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань щиросердечно вітаю вас. Я хочу вклонитися тій тернопільській землі, яка щедро прийняла тисячі лемків, знедолених, які мали в серці велику розпуку за втрату свого краю. Ця земля обігріла, напоїла, накормила і дала змогу розвиватися впродовж 60-ти років.

4-ий з'їзд лемків України – це чергова сходинка до етнічного відродження Лемківщини, нашої основної проблеми. Панові Олександру Венгриновичу сьогодні було легко звітуватися. Ви чули, яка колосальна робота була пророблена. Як питалися одного лемка: "Чи вродилися бандурки?" Каже: "Хто посадив, то іщи тако. А хто не посадив, то не вродили". [Сміх у залі].

Колегія, яку очолював Олександр Венгринович, переробила велику роботу. Я тільки назву два фактори. Це перший: за короткий час павутинням осередки обплели всю нашу Україну, що дало змогу зареєструвати Статут. Другий великий вклад, який вносить Всеукраїнське товариство "Лемківщина", безумовно, фестиваль у Монастириську, який набув державного статусу. Я хочу від імені Президії щиросердечно подякувати пану Олександру. Ви поклали частину свого життя на вівтар Лемківщини. Ви гідно працюєте і за те "Боже, Вам заплат!" Ви говорите, що треба шукати а видатних людей звідти вийшло багато. Тому треба зберегти це для історії...

Як сказав наш Президент Віктор Ющенко, він гордиться тим, що є українець. Кожний з нас може сьогодні сказати: ми горді з того, що ми є лемки. Щасливий той лемко, який живе на Лемківщині, бо він ближче до наших коренів...

Серед відомих лемків в Україні – наших меценатів, назву лише два прізвища – Андрія Тавпаша і Степана Майковича. Ми далі, без таких як вони, не можемо розбудовуватися. Ви бачите, як змінилися наші акценти. Ми перестали плакати, ми перестали щось просити. Ми вже вимагаємо. Вимоги сьогодні були чітко сформульовані у доповіді і будуть зачитані в матеріалах з'їзду, які маємо прийняти. Влада взагалі не хоче знати, що лемки, як каже наш колега Володимир Шуркало, – корінь української нації. Тут прозвучало: якби українська нація, українці були б такими ж згуртованими, впертими, працьовитими, то ми б добре жили. Хто їм заважає вважати себе лемками? [Аплодисменти].

Дорогі краяни! Ми маємо велике свято, свято, яке дає змогу нам розпочати нову роботу. Я гадаю, нам більшу увагу треба звернути на молодь. Мене тішить, тут прозвучало, що буде сформована регіональна "Молода Лемківщина". Та, яка була, вона була малочисельна, малоактивною.

Ще на одне питання хочу звернути увагу. Ми започаткували і вже два роки поспіль проводимо "Лемківську Академію" у Ждині. Я принагідно хочу подякувати організаторам, зокрема, Олександру Маслею. Академія створена винятково для молодих людей, які знайомляться з Лемківщиною. Вони повертаються додому зовсім іншими людьми. Вони будуть працювати на Лемківщину і будуть її пропагувати. Ми не можемо залишити їх без свого майбутнього.

Незабаром наша Президія збереться в Криниці. Будуть інші свята – кермеші. Вони наближають нас до головної мети – відродження. Від імені Президії Світової Федерації ще раз побажаю гідної роботи нашому з'їздові, зичу вам і вашим родинам доброго здоров'я, щастя. На останку хочу додати, тут є представники високої влади, – що серед лемків після Помаранчевої революції жодного розчарування нема. Ми маємо свою роботу, хочемо допомогти Україні, хочемо жити щасливими в своїй країні – квітучій, демократичній. Вона повинна увійти до грона кращих демократичних держав Європи.

І ми цього доб'ємося. Боже, нам допоможи! [Аплодисменти].

Олександр ВЕНГРИНОВИЧ - Голова ВУТЛ

ЗВІТНА ДОПОВІДЬ

Ваші Преосвященства!
Всечесні отці!
Шановні делегати, гості!
Дорогі краяни!

IV-ий з'їзд лемків України проходить у новій суспільно-політичній ситуації в Україні, у перший рік Помаранчевої революції. Тисячі наших краян брали участь у ній з великою надією на прискорену побудову нового демократичного суспільства, на справедливість. З надією, що накінець вирішаться 60-річні мрії сотень тисяч лемків.

Створення Всеукраїнського Товариства "Лемківщина" в 2001 році, - ми не раз переконувалися, - був правильний крок. Товариство стало єдиною організаційною структурою у лемківському середовищі, якій посилі вирішувати поставлену мету - сприяти етнічному відродженню Лемківщини, збереженню самобутньої культури, традицій, звичаїв і захист прав наших краян.

Невід'ємною частиною нашої мети, а може і найголовнішою, є збереження нашого субетносу. По волі тоталітарних режимів Польщі та СРСР в 1944-47 рр. пів мільйона лемків були позбавлені за національною ознакою права жити на рідній землі, розкинувши їх по всьому світу. А ще додати, етно-політику Совєцького Союзу, Чехо-Словаччини і Польщі будемо мати повну картину трагедії нашого народу, який стоїть на межі зникнення. Цілий субетнос зникає з обріїв цивілізації.

За чотири роки з цих питань зроблено чимало, але є і недоробки. Чи посилі справитися з цим завданням нам? Необхідно виконати три умови:

- лемківські організації України, Польщі та Словаччини мають бути генератором ідей та ініціаторами самозбереження;
- має спрацювати масовий інстинкт самозахисту нашого субетносу;
- цього хочуть держави Україна, Польща та Словаччина, створюючи державні та міждержавні програми.

Організаційно-координаційна діяльність.

Вагомою подією в організаційному плані є легалізація Товариства в Мінюсті через сім місяців після з'їзду. Сьогодні наше Товариство є Всеукраїнською громадською організацією, яка складається з Тернопільської, Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької, Закарпатської обласних організацій, а також Київської, Рівненської, Горохівської (Волинська обл.) журналістів та зацікавлених осіб. З участю членів Колегії проведені обласні конференції та збори.

Велику роботу проведено з відзначення 60-річчя депортації. Це – підготовка пропозицій та зустрічі в Кабінеті Міністрів, Верховній Раді України, проведення у Львові, Тернополі, Івано-Франківську, Луцьку, Рівному та Києві Днів пам'яті, наукових конференцій, виставок архівних документів, численні зустрічі в обласних і районних державних адміністраціях. Це - проведення Днів пам'яті майже у всіх організаціях, де компактно проживають лемки. Встановлені пам'ятні знаки в Копичинцях, Теребовлі, Чорткові, Збаражі, Жовтневому.

Необхідно відзначити роботу Київської міської організації (Стелла Миронченко і Микола Горбаль) з підготовки Конгресу СФУЛО. Конгрес у Києві та концерт на майдані Незалежності мав велике політичне, культурне та правове значення для лемків. Зокрема:

- відкрили лемківську церкву у Музеї народної архітектури та побуту;
- створили вокальний гурт "Лемки Києва" і записали компакт-диск "Лемки Києва";
- відзняли телевізійний фільм про "Лемківську Ватру" у Ждині та Монастириську;
- створили "Молоду Лемківщину";
- провели підготовку зі створення Світового Центру Лемківської культури.

За чотири роки значно зрушилася робота в Закарпатті, де проживають лемки-автохтони. Тут створено обласну організацію (голова професор Д. Семак) та районні організації.

Проведена Міжнародна науково-практична конференція про відродження Лемківщини. Відремонтовано приміщення "Лемківської садиби" в с. Заричеві, який проведено з допомогою члена Колегії С. Майковича на суму 15 тис. грн. Проводяться відзначення визначних діячів Лемківщини, України, фестивалі та художні виставки. Це все за допомогою члена Колегії Івана Козака - знаного поета Закарпаття.

Хочу відзначити організаційну роботу серед третьої групи лемків, яких переселено в 17-18 ст. в центральні області України. Це – Рівненська, Крижопільська організації та "Фонд роду Лимичів". Проведена велика науково-пошукова робота, встановлено пам'ятні знаки в с. Горячківка, Рівному та в знищеному селі Лікоть на березі Сяну, Проведено ряд прес-конференцій, створено три телефільми. За цими справами стоять організатори – Анд-

Тернопіль. Музей «Лемківщина». 1.10.2005 р.
Валерій Бачинський, Ольга Бенч, Олександр Венгринович, Петро Вовчук.

ЗВЕРНЕННЯ

Президенту України
Голові Верховної Ради
Прем'єр-Міністру України

учасників IV з'їзду лемків України

Трагічним було XX століття для українського народу. Ми пережили дві світові війни, жовтневий переворот, громадянську війну, три голодомори, масові розстріли, депортації в Сибір і багато інших репресій.

До таких трагедій належить і депортація етнічних українців із споконвічних українських земель Лемківщини, Перемищини, Підляшшя і Холмщини в УРСР 1944-46, 1951 рр. Протягом 1944-46 рр. депортовано 483808 українців з території Польщі. 140577 осіб, що залишилися, були депортовані, згідно акції "Вісла", на північно-західні території Польщі. Згідно з Міжнародним юридичним правом - це кваліфікується як геноцид. Депортація знищила духовну і матеріальну культуру, а самих лемків поставила на межу зникнення. Це призвело до зміни етнічних границь України. Злочини більшовизму щодо інших де-

"Вісла" 1947 р., за якою українське населення Польщі, що залишилося, було депортовано на північно-західні землі Польщі і розселене поміж поляками з метою асиміляції, а сотні українців-патріотів ув'язнені в концтаборі Явожно.

3. Спільно з Урядом Польщі розробити Державну програму етнічного відродження Лемківщини, яка передбачила б повернення депортованих на свої землі, повернення їхнього майна, розвиток культури та освіти, задоволення релігійних потреб.

4. Прийняти Закон України "Про визнання депортованими осіб, примусово переселених у 1944-46, 1951 рр. з території Польщі в Україну".

5. Надати право безвізового перетину українсько-польського кордону депортованим з Польщі, членам їх сімей та нащадкам.

є Всеукраїнською громадською організацією, яка складається з Тернопільської, Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької, Закарпатської обласних організацій, а також Київської, Рівненської, Горохівської (Волинська обл.), Вінницької, Крижопільської (Вінницька обл.), Полтавської, Тельманівської (Донецька обл.), Кіровоградської, Компаніївської (Кіровоградська обл.), Сімферопольської, Херсонської, Одеської, Житомирської регіональних організацій. В цьому році буде створена Луганська.

Між з'їздами створені організації в Кіровоградській та Херсонській областях, Вінницька міська, дві районні в Закарпатській області і Закарпатська обласна організація.

Створені осередки в Теребовлянському, Гусятинському, Монастириському, Козівському районах, у м. Трускавці, а також районні організації в Тисмениці, Городку, Гусятині, Козові.

Між з'їздами, один раз у квартал, проводилися засідання керівного органу Товариства - Колегії, на яких розглядалися питання із життя і статутної діяльності нашої організації. Членами Колегії є представники з шести регіонів - Львів, Тернопіль, Івано-Франківськ, Закарпаття, Київ, Рівне.

Раз у квартал регіональні організації отримували від мене інформацію про діяльність Товариства, а також урядові рішення через листування. Правда, кожний раз у листах просив зворотньої інформації, але, на жаль, не від усіх її отримував.

На Колегії затверджувалися плани роботи на рік, які були розіслані в усі організації. Колегії проводилися в різних містах з метою підтримки авторитету районних організацій та безпосередньої участі наших краян у засіданнях, а саме: у Львові, Городку, Самборі, Пустомитах, Калуші, Долині, Івано-Франківську, Чорткові, Монастириську, Тернополі.

Згідно Статуту ми маємо прапор, хоругву та емблему Товариства, автором яких є Володимир Ропецький. На різних заходах виготовляли емблеми Ігор Дуда та Володимир Ропецький.

Дуже велику роботу провели члени Колегії з питань реформування і легалізації організацій на місцях. Майже всі колишні Товариства провели установчі збори, конференції, на яких були створені осередки районних і обласних організацій ВУТЛ. Це - біля 30 проведених засідань. Хочу сказати, що не всі наші структури провели легалізацію шляхом повідомлення чи юридичної особи.

Колегія відразу після з'їзду провела заходи з піднесення авторитету, поширення інформації про діяльність Товариства. Протягом декількох місяців були проведені прес-конференції у Києві, Львові, Тернополі з участю

ні знаки в с. Горячківка, Рівному та в знищеному селі Лікоть на березі Сяну. Проведено ряд прес-конференцій, створено три телефільми. За цими справами стоять організатори – Андрій, Анна та Григорій Лимичі. Члени Колегії були на цих заходах.

Не можна не згадати про роботу на Полтавщині (голова М. Ткачик), де проводять регіональні фестивалі, наукові конференції, створюють телефільми із життя полтавських лемків та мистецьких колективів. Вони організовано відвідують фестивалі в Монастириську та Ждині.

А на Житомирщині широко пропагують лемківську пісню через мистецький дует Ярослава та Валентини Теплих. Ними відкрито за власні кошти лемківську сторінку в Інтернеті. Така ж сторінка відкрита Ларисою Сорокою-Гойняк (Тернопіль), Стеллою Миронченко (Київ).

У Тернополі проведено 14-годинну пряму радіотрансляцію, де слухачі області ознайомилися з історією, культурою, традиціями і мистецтвом Лемківщини. Проведено кілька телепередач з Всеукраїнського фестивалю. Подібні радіо- і телепередачі були проведені в Івано-Франківську, Києві, Львові, Рівному, Чернівцях, Полтаві, Житомирі.

Сьогодні слово "лемко" - символ гордості, це підтверджують назви фірм і закладів торгівлі. Так найбільший в Західній Україні гіпермаркет у Тернополі носить старовинну назву Тилича – Орнава. У Борщеві названо готельний комплекс – "Лемківська садиба", в Чорткові – кафе "Лемківська світлиця", в Тернополі – кафе "Лемківський двір", підприємство – "Яворина".

Окремим питанням повинен стати організований молодіжний рух. Громадські молодіжні організації "Молода Лемківщина" працюють, хоча недостатньо. Які причини недоробку? Наші керівники організацій, зокрема і Колегія, не займалися створенням молодіжних організацій, а також пошуків молодих лідерів.

Наша молодь брала участь у фестивалях у Монастириську і Ждині, кермешах, традиційних святкуваннях, відзначенні 60-ої річниці депортації у Тернополі, Львові, Чорткові, Рожнятині, Збаражі, Брошневі, Дрогобичі, Теребовлі, Монастирську. Були учасниками міжнародного табору в Ждині. Монастириська організація (голова О. Будна) провела цікаві обміни молодіжними лемківськими делегаціями Польщі та України.

Закінчення в наступному номері.

духовну і матеріальну культуру, а самих лемків поставила на межу зникнення. Це призвело до зміни етнічних границь України. Злочини більшовизму щодо інших депортованих народів засуджені. На рідні землі повернулися татари, калмики, чеченці, інгуші. Нічого не робиться тільки для депортованих українців з Польщі.

Депортовані залишили в Польщі засіяні поля, ліси, луки, будівлі, хатнє добро, сільськогосподарський реманент, коней, худобу, культові і громадські споруди, цвинтарі.

Настав час подолати наслідки примусових депортацій, евакуацій, переселень, вигнань. Історична справедливість має бути відновлена.

Ми звертаємося до Президента, Верховної Ради і Кабінету Міністрів України з такими вимогами:

1. Дати політичну та правову оцінку Угоді між Урядом УРСР і Польським Комітетом національного визволення про евакуацію українського населення з території Польщі підписаної 9 вересня 1944 р. Визнати Угоду незаконною і засудити її як порушення прав і свобод громадян.

2. Дати політичну і правову оцінку акції українсько-польського кордону депортованим з Польщі, членам їх сімей та нащадкам.

5. Надати право безвізового перетину українсько-польського кордону депортованим з Польщі, членам їх сімей та нащадкам.

6. Просимо Президента, Голову Верховної Ради та Прем'єр-Міністра України вимагати від підпорядкованих структур виконання:

а) "Плану заходів у зв'язку з 60-ю річницею початку виселення етнічних українців з території Польщі", затвердженого Прем'єр-Міністром України 10.08.2001 р.

б) Ухвали виїзних комітетських слухань 17.02.2005 р. у м. Львів, яка була схвалена на засіданні Комітету 22.03.2004 р.

в) "Програми підтримки та збереження культурної спадщини лемків на період до 2009 року", затвердженої 18.05.2005 р.

г) Надати бюджетне фінансування Всеукраїнському товариству "Лемківщина".

7. Просимо прийняти нашу делегацію для з'ясування концептуальних положень. Створити Державну комісію для практичного розв'язання вищевказаних проблем. Залучити в комісію представників Всеукраїнського товариства "Лемківщина".

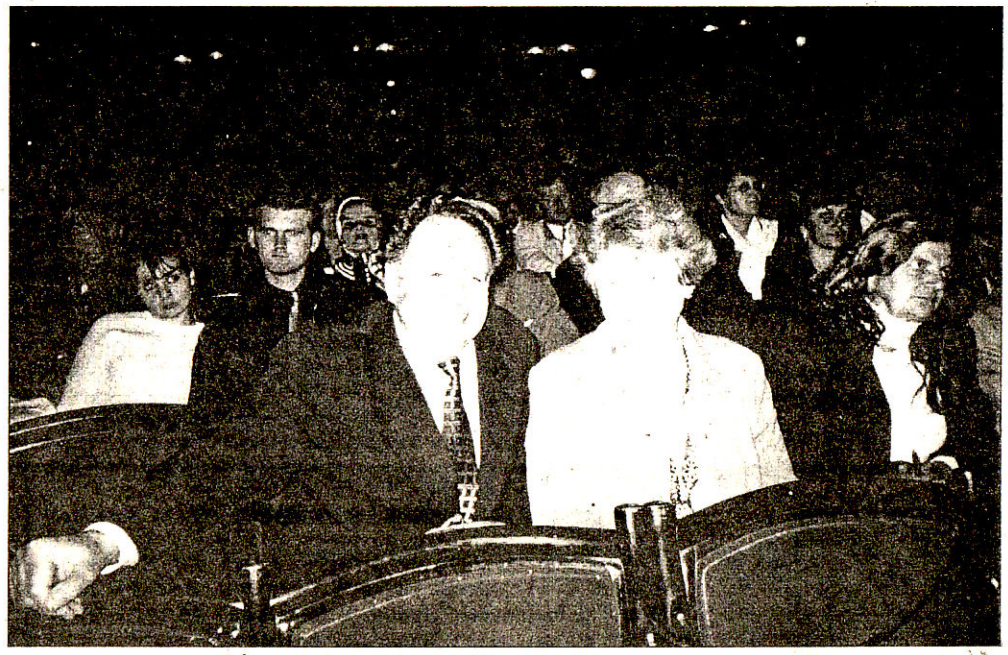

В залі театру: доц. Богдан Іваноньків і проф. Марія Байко.

Фото І. Дуди.

ОФОРТЫ Антіна МАЛЮЦИ (1908-1970).
1941 р.

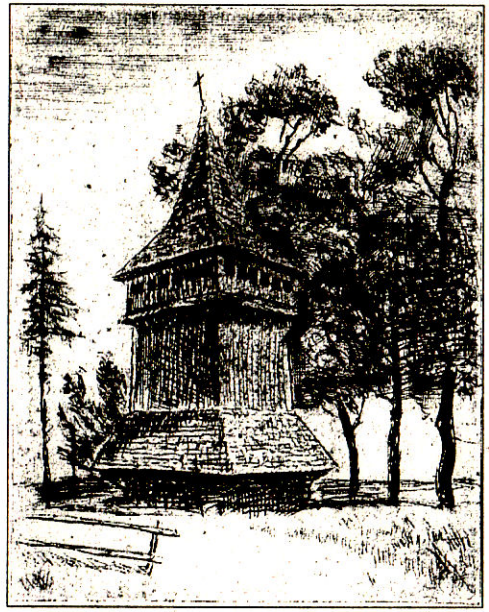

Дзвіниця в Потиличі

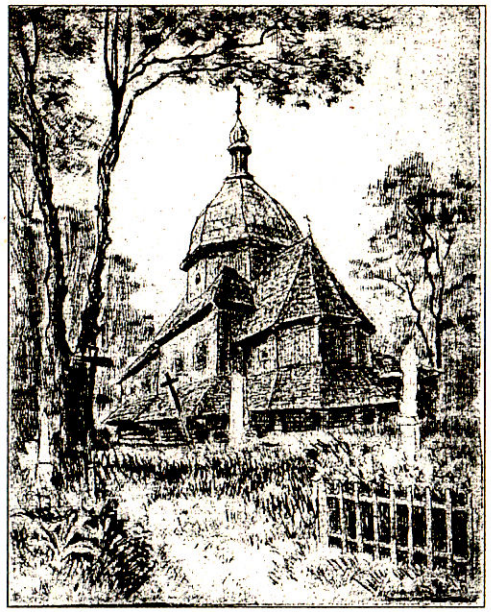

Стара церква в Белзі.

Лист лемка з приводу 60-річя депортациі

Дороги братя і сестри! Може я не перший до вас през тот лист промавлям, напевні і не десятий. Але хтів би-м рівно-ж подати голос свого глубокого жалю з наших рідних сторин, наших Карпат. Мы порозшмаряни по цілим сьвіті, як тоти пташкы з рідного гнізда.

Віруючи в Господа нашого Ісуса Христа, споминайте і не забывайте за нашы рідни Карпати. Бо як над золотима верхами гір сонце юж стемніло, небо залягло хмарами, втовди нашы сторони стали сиротами. Не літают ту діточки до школи раніцько. В пустых церквах вітер дверями хвіє.

Сопілка затихла в горах. Пташкы виглядом вилітают з вітцівских хыж. На цмонтері Крест ся звалив на могилі нашого діда. На тому місци, де была хыжа нашого сусіда, коприва юж росне. Стоіт церква розвалена - наша рідна мати, де нас вшытких крестили, на молитву водили. Церков така розшарпана, же аж страх подумати. Село пустком виглядат, як в темнім борі взимі, коли пташки одлетіли.

Не хцеме з пташком в красьній клітці жовтіцькой пшениці. Хцеме в своїх горах скалистой водиці.

Не хцеме на Заході мурованой хыжы. Хцеме в рідній церкві Господа молити, зо своіма дідами на цмонтері голову зложыти.

Не забывайте, братя, гори і долини. Не забывайте рідной мовы, яком сте ся молили. Нашы слезы хмары мыют, а молитвы рано-гвечер Господа благают. Мы його люде. Гнеска захмарено, заран буде погода. Перевірте і запиште, братя, наш вкрадений маєток, поля і ліси, жебы внукы і правнукы знали, і за гірку кривду ся допоминали.

Щебетали пташки в селі, як з гнізд вилітали. Зомлівали серця в грудях і ляли-ся слезы, як з рідних місц нас депортували. Нашу хыжу полякам на вік записали.

І родина моя: тато і мама стареньки, сам здоровля мам лихє, а діти сут маленьки. Але якоси ся кривду зносит. Господа нашого і добрих люди о ласку ся просит.

Мав єм хыжу і землю, а тепер на четвертім місци і то на комірстві.

Дорогий брате! Як прочыташ тот лист, дай го до газети написати.

А. Рушайко
Подав Степан Кищак, м. Львів

Лемку! Маш бесідувати, гварити, мовити, повідати, радити, речы, ґадати.
Втовди лем будеш собом і шанувати Тя будут Люде.

Отец-митрат Анатолій ДУДА-КВАСНЯК

(нар. 25.09.1955 р.) обходит своє 50-літя. Лемківска громада жычыт парохови церкви свв. Володимира і Ольги во Львові і співзасновнику Музею лемківской культури в Монастириску -

многая і благая літа!

Юлія ОЛЬХОВА, м. Бучач.

Слово про авторку.

Юлія Іванівна - вчителька з багаторічним стажем. Походить з багатодітної, але правдиво лемківської родини Мисцівських, які жили в с. Розділя Горлицького повіту. Вона була учасницею "круглого столу" до 60-річчя депортації в редакції районної газети, де дуже зворушливо

ПЕРЕЗЕРАМЕ СТАРЫ ЗНИМКИ
з Криниці

Мисцівських, які жили в с. Розділя Горлицького повіту. Вона була учасницею "круглого столу" до 60-річчя депортації в редакції районної газети, де дуже зворушливо розказала про свою родину та її драматичну історію переселення. Родина Ольхових підтримує лемківські традиції. Її син – заступник голови районної організації "Лемківщина". У вільний від праці п. Юля пише вірші для своєї внучки. Кілька з них пропонує читачам "Дзвонів Лемківщини".

Ніна Яскілка.

Украінский лемківский хор з провідниками міста. 1942 р.

МЕДЖЕ ГОРАМИ

Медже горами,
Медже лісами
Ішло дівчатко
Із яфирками.

Яфирки несло
Для мами і тата:
Лемківска земля
Вшытким богата.

Роснут грибочки,
Малини, черниці.
На полях зріє
Жито-пшениця.

Потічок дзюрчыт,
Пищавка грає,
Пташкы сьпівают,
Серце радіє.

Лемківска земля
Зараз пустує,
І бідни лемкы
За ньом бануют.

ДІВЧАТКО- КВІТОЧОК

- Дівчатко-квіточок,
Де-с діло віночок?
- Ходила-м ся мыти:
Хпав мі в ярочок.

- Доставай, доставай
Правом руком до дна.
Як ты го дістанеш,
То го будеш годна.

- Дістала-м, дістала,
Але юж не цілий:
Вшытки фіялочки
З нього облетіли.

- Дівчатко-квіточок,
Шануй свій віночок.
Як не пошануєш –
Долю си змарнуєш!

Лемківски школяре з научытелями. 1929 р.

"Дзвони Лемківщини" -
часопис Всеукраїнського Товариства "Лемківщина"
Наша адреса:
46001, м.Тернопіль, бульв. Т.Шевченка, 21.
Реєстраційне свідоцтво ТР 145
Замовлення № 24. Тираж 1000
Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.
ПВК "Збруч", м.Тернопіль, вул. Живова, 11

Редактор Ігор ДУДА
Редакційна колегія:
Парасковія ТРАЧ - відповідальний секретар, *Олександр ВЕНГРИНОВИЧ* (Тернопіль), *Микола ГОРБАЛЬ* (Київ), *Степан КРИНИЦЬКИЙ* (Івано-Франківськ), *Володимир РОПЕЦЬКИЙ, Ярослав ШВЯГЛА* (Львів).
Комп'ютерний набір і верстка - *Тарас ВАШКІВ.*
Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колегії.
Відповідальність за достовірність фактів несе автор публікації.
Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.

www.lemko.org
2010.08.10 14:13:29
+03'00'